

Voldtektsutvalget

Grimstad, 31.05.2023

Innspill til voldtektsutvalget fra Stine Sofies Stiftelse

Stine Sofies Stiftelse takker for invitasjonen til å gi innspill til utvalgets arbeid.

Stine Sofies Stiftelse har som hovedmål å jobbe for en barndom uten vold og overgrep. Vi jobber med å forebygge og avdekke vold og overgrep mot barn – samt ivareta de voldutsatte barna. Stine Sofie Senteret er et kurs- og mestringssenter for voldsutsatte barn. Det er ca 2 500 barn som sammen med sine omsorgspersoner har hatt opphold på Stine Sofie Senteret. Vi tilbyr også juridisk veiledning der vi ukentlig er i kontakt med privatpersoner og ulike hjelpeinstanser i saker som gjelder vold og overgrep mot barn. Stine Sofie Foreldrepakke er et universelt informasjonsprogram for blivende foreldre. Stine Sofie Barnehagepakke er et opplæringsprogram som skal gjøre barnehageansatte bedre rustet til å avdekke vold eller overgrep og handle på bakgrunn av sin kunnskap.

Vår hovedoppfordring er at utvalget har et tydelig barneperspektiv i sitt arbeid og at barn og unge får mulighet til å gi innspill.

Voldtekt

Det er viktig at utredningen legger en vid forståelse av voldtekt til grunn for sitt arbeid. Med det mener vi at voldtekt som fenomen må forstås som flere forhold enn de som i dag inngår i straffelovens definisjon etter straffelovens § 291. Også voldtekt etter straffelovens § 299 voldtekt av barn under 14 år må inngå.

I tillegg må seksuell omgang uten samtykke være del av utredningen. Seksuelle overgrep som har skjedd uten at det er benyttet vold, vil for mange oppleves som voldtekt. Vi viser til straffelovrådets anbefaling og de forslagene som er drøftet der.

Vi mener det er grunn til å se nærmere på bruk av og forståelse av begrepet voldtekt, spesielt hvordan barn og ungdom forstår begrepet. Mange opplever/føler seg voldtatt selv om hendelsen ikke inngår i straffelovens definisjon av voldtekt. For noen kan møte med politi og hjelpeapparatet blir enda mer traumatisk ved at de erfarer at deres opplevelse ikke blir anerkjent. Konsekvensene for den som har vært utsatt for overgrep kan likevel være like alvorlige. Betydningen av den enkeltes opplevelse bør derfor få større vekt i oppfølgingen av den utsatte.

Barneperspektiv – barnerettsperspektiv – livsløpsperspektiv

Forebygging av seksuelle overgrep og voldtekt må etter vår vurdering inkludere arbeid og tiltak rettet mot og med barn og unge spesielt.

Vold og overgrep i tidlig barndom bærer i seg en stor risiko for negative følger gjennom hele livsløpet og kan gå i generasjoner. Overgrep som skjer tidlig i barndom, fra nære relasjoner, vil potensielt gi svært alvorlige følger for barnet. Overgrep i barndommen øker risikoen både for å bli utsatt for nye overgrep som ungdom og voksen (reviktimisering), men også for å utsette andre for krenkelser og grenseoverskridende adferd. Derfor er forebyggende tiltak og oppfølging av barn og unge som har vært utsatt for overgrep viktig i arbeidet med forebygging av voldtekt senere i livet.

Barnerettsperspektiv

Barns grunnleggende rettigheter etter FNs barnekonvensjon kan være et nyttig verktøy/fokus i arbeidet og understreke den forpliktelsen som ulike instanser har til å beskytte barn og unge mot vold og overgrep, sikre de helsehjelp og rehabilitering og prioritering i straffesakskjeden.

I tillegg oppfordrer vi sterkt til at barn og unge får mulighet til å bli hørt. En høy andel av voldtektene skjer av og blant ungdom og er på mange måter et ungdomsfenomen. Derfor er det ekstra viktig at ungdom blir involvert i arbeidet og at unges perspektiv kommer frem.

Oppfølging

Hvordan utsatte blir møtt, av politi, hjelpeinstanser mv. er en viktig faktor for videre tilheling, helt uavhengig av anmeldelse og straffesak. Politi må ha grunnleggende kunnskap om vanlige reaksjonsmåter, trigger m.v. i møte med den utsatte.

Det bør opprettes døgnåpne overgrepsmottak som også kan ta imot barn, der de ansatte har særskilt kompetanse på utsatte barn. Det er uholdbart at barn som er voldtatt risikerer å måtte vente i flere dager før de blir adekvat undersøkt. På denne måten går viktige spor for å kunne avdekke overgrepet tapt, og samtidig hindres barnet riktig hjelp og omsorg i akuttfasen.

Det kan ta tid før erkjennelsen og konsekvensene av overgrepet kommer til syne. Likevel har vi i dag mye kunnskap om langsiktige og alvorlige konsekvenser av seksuelle overgrep. Derfor bør det ses mer på betydningen av tidlig hjelp og støtte uavhengig av barnets/den voksnes symptomer for å kunne forebygge konsekvensene.

Eksempelvis kan det trekkes en parallell Kreftomsorgen. Bærere av enkelte gen har økt sannsynlighet for å utvikle typer kreft. Pasienten får da tilbud om årlige kontroller. På tilsvarende vis bør ofre for overgrep få tilbud om hjelp og oppfølging, uavhengig av symptomer og funksjonsfall. Jevnlig oppfølging, mestringskurs og informasjon over tid ser tiltak som både ivaretar og forebygger.

Kunnskap – informasjon

Det bør også innhentes mer kunnskap om betydningen av å få informasjon om konsekvenser av vold og overgrep, og om den sårbarheten som følger med det å være utsatt. Ungdom som tidligere har vært utsatt for overgrep kan bli mer oppmerksomme på egne negative reaksjonsmønstre og utfordringer med å sette grenser. Dette kan gjøre det lettere å ta gode valg i eget liv.

Kunnskap og kompetanse om kropp, seksualitet, normalitet og grenser må gis til barn fra tidlig alder. Informasjonen må tilpasses alder, slik at man når frem til både barn og ungdom med det samme budskapet. Det bør tilgjengeliggjøres mer kunnskap og kompetanse om hvordan snakke med barn om dette. Ungdom vi har snakket med gir klart uttrykk for at undervisningen de har mottatt om disse temaene på skolen var altfor dårlige.

Unge må få kunnskap om egne og andres grenser, hva voldtekt er, hvor de kan få hjelp, men også hva det kan gjøre med et annet menneske å bli utsatt for seksuelle overgrep. Det bør utredes hvordan informasjonen kan tilpasses bedre i forhold til gutter og jenter.

Barn er ofre for overgrep og voldtekt av voksne, men også av andre barn. Mange av barna vi møter på Senteret har vært utsatt for overgrep av andre barn, unge slektninger, søsken mv. Det bør komme mer kunnskap om overgrep mellom barn; hva det gjør med barna, hvordan forebygge og hvordan hjelpe barna og familiene best mulig i etterkant.

Stine Sofie Senteret er et mestringssenter for barn som har vært utsatt for vold og overgrep. Betydningen av å ta gode valg og få tilbake mest mulig normalitet i hverdagen er i fokus. Betydningen av normalitet bør ha større fokus i oppfølgingen av utsatte.

Mødre – graviditet – spebarn

Mange voldtekter skjer i nære relasjoner, og eskalere i svangerskap og etter fødsel. Graviditet kan også være en konsekvens av voldtekt. Vi mener det må mer kunnskap om voldtekt og svangerskap. Hvordan er det å gjennomføre et svangerskap og være mor, og far, til et barn som ble til etter en voldtekt. Hvilken veiledning og oppfølging trenger mor spesielt under slike forhold.

Vi må også som samfunn ta innover det grufulle i at også spebarn blir utsatt for voldtekt, også i Norge. Små barn er de mest sårbare vi har. Derfor må det mer kunnskap om omfang, forebygging og avdekking også av voldtekt av de aller minste.

Digital voldtekt

Et stadig høyere antall barn og unge blir utsatt for voldtekt på nett, og barna mangler både beskyttelse og rettsvern. Det må bedre kunnskap om hva overgrep på nett er, og om konsekvensene det har for de som har vært utsatt for overgrep på nett. Mange foreldre er «digitale analfabeter». Etter vår vurdering må vi derfor i mye større grad lære barn og unge å beskytte seg selv på nett. De må ha kunnskap og kompetanse om hvordan de kan forebygge krenkelser på nett og hvor de kan få hjelp dersom de har negative opplevelser.

Straffeprosessen er ikke tråd med utviklingen. Mange av sakene med nettovergrep har et veldig stort antall ofre. Likevel avskjæres straffesaken til å omhandle et mindre antall ofre. Hvert barn som har vært utsatt for overgrep på nett er unikt og må få anerkjennelse for det de har vært utsatt for. Uten mulighet for straffedom blir rettsvernet for den enkelte svekket, der ingen tar på seg skyld og volderstatning i tillegg blir nærmest utelukket. Straffeprosessen må derfor endres og tilpasses dagens utfordring.

Offentlighet – media

Mange av barna og familiene vi har vært i kontakt med har opplevd omtale av saken i media som en stor belastning. Det blir referert detaljert fra straffesaken, og familien føler seg uthengt. Ungdom vegrer seg for å anmelde i reell frykt for at venner, klassen og nærmiljø skal få vite om det vonde som har skjedd dem. Barn forteller at de blir mobbet på skolen.

Media har en viktig rolle. Samtidig gjør digitaliseringen at mange flere nå kan få tilgang til informasjon og at bilder og opplysninger både om ofre og overgripere kan spres videre til et stort antall mennesker. For ofrene er dette en stor tilleggsbelastning, der holdninger ikke er nok, men der det må på plass bedre mekanismer som forhindrer unøddig eksponering og innsyn i kanskje de mest alvorlige og personlige hendelser i de berørtes liv.

Straff – soning

Til slutt vil vi peke på utfordringen ved at så få saker blir oppklart og ender med straffedom. Her ligger det en utfordring ved at politiet i altfor liten grad avhører de minste barna. Det betyr at vold mot de minste ikke blir avdekket.

Terskelen for å straffedømme noen er høy. Samtidig er det behov for bearbeiding, reparasjon, forsoning, og plassering av ansvar. Utvalget utfordres til å se på andre prosesser som kan være helende for ofrene og der utøver gis mulighet til erkjennelse og hjelp til å stanse negativ adferd.

Vi håper regjeringen avventer videre oppfølging av straffelovrådets forslag til endringer i straffeloven om seksuallovbrudd inntil utvalget har levert sin utredning.

Vi ser frem til å utdype våre innspill i møte med utvalgsleder og ønsker lykke til med det videre arbeidet.

Med vennlig hilsen

Ada Sofie Austegard

Generalsekretær

Stine Sofies Stiftelse

ada@stinesofiesstiftelse.no

Line Duesund Svendsen

Juridisk rådgiver

Stine Sofies Stiftelse

Line@stinesofiesstiftelse.no